

ОГДАНСЬКА

Ольга Дмитрівна
olga.d.trifonova@gmail.com

УДК 336.27 (477)

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ДИНАМІКИ
ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ

МАКАРЕНКО

Вікторія Михайлівна
makarenko.vita@i.uaк.е.н., доцент, Дніпровський
національний університет
імені Олеся ГончараANALYSIS OF THE STATE AND DYNAMICS
OF THE PUBLIC DEBT OF UKRAINEстудент, Дніпровський
національний університет імені
Олеся Гончара*OHDANSKA Olha Dmytrivna – PhD in Economics, Associate Professor, Dnipro National University after Oles Honchar**MAKARENKO Viktoriia Mykhailivna – student, Dnipro National University after Oles Honchar*

Зазначено, що високий рівень боргового навантаження в Україні негативно впливає не тільки на економіку країни, а й на всі сфери народного господарства. Метою роботи є аналіз стану та динаміки державного боргу України у контексті вирішення проблем його обслуговування. Встановлено, що провідною тенденцією в Україні є прискорене збільшення загального розміру державного боргу. Виявлено, що протягом певного періоду державний та гарантований державою борг перевищив критичну межу, що свідчить про кризові явища у економіці. Обґрунтовано, що існує тісний зв'язок між державним боргом та зміною валютного курсу. Виявлено, що відношення державного боргу до ВВП є максимальним у періоди економічних криз і скорочується у період економічного піднесення. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є вирішення проблем управління державним боргом із використанням сучасного економічного інструментарію та прогресивного світового досвіду.

* * *

Отмечено, что высокий уровень долговой нагрузки в Украине негативно влияет не только на экономику страны, но и на все сферы народного хозяйства. Целью работы является анализ состояния и динамики государственного долга Украины в контексте решения проблем его обслуживания. Установлено, что ведущей тенденцией в Украине является ускоренное увеличение общего размера государственного долга. Выявлено, что в 1999 г. и в течение определенного периода государственный и гарантированный государством долг превысил критическую черту, что свидетельствует о кризисных явлениях в экономике. Обосновано, что существует тесная связь между государственным долгом и изменением валютного курса. Выявлено, что отношение государственного долга к ВВП является максимальным в периоды экономических кризисов и сокращается в период экономического подъема. Перспективами дальнейших исследований в этом направлении является решение проблем управления государственным долгом с использованием современного экономического инструментария и прогрессивного мирового опыта.

* * *

Introduction. It has been indicated that high level of debt burden in Ukraine in the conditions of insufficient budgetary funds and volatile economic and political situation exerts negative impact both upon the economy of the country and its every sector. This actualizes the research on the state and dynamics of the public debt within the context of achieving stabilization of economic processes, particularly Ukraine's integration into global economic environment.

The **purpose** of the paper is the analysis of the state and dynamics of the public debt of Ukraine in the context of solving the problems of its servicing.

Results. It has been established that the major trend in Ukraine is a rapid increase in the total public debt which testifies to the instability and crisis events in the country's economy. It has been defined that public and publicly guaranteed debt of Ukraine in Hryvnia equivalent is growing from year to year (increased by 106 times in 2018 as compared to 1996), while major periods of accelerated growth of public debt occurred during the periods of economic and financial crises (2008-2010 and 2014-2018). It has been determined that in 1999 and during 2014-2018 public and publicly guaranteed debt exceeded the critical limit of 60%, which asserts the presence of crisis events in the economy. It has been substantiated that there exists a close correlation between the public debt and change in currency exchange rate (correlation coefficient of 0,99 – very high bond strength on the Chaddock scale). It is revealed that the public debt-to-GDP ratio reaches maximum levels in the periods of economic crises and decreases in the periods of economic upturn.

Conclusion. Hence, the issue of the debt-related security in Ukraine is topical and affects the economic situation. Prospects of further research in this area lie with solving the issues of managing public debt through changing the direction of the economic policy of the country as well as the scientific substantiation of managing public debt employing advanced economic instruments and progressive global practices.

Ключові слова: державний борг, гарантований державою борг, стан, динаміка, структура

Ключевые слова: государственный долг, гарантированный государством долг, состояние, динамика, структура

Keywords: public debt, publicly guaranteed debt, state, dynamics, structure

ВСТУП

Високий рівень боргового навантаження в Україні в умовах нестачі бюджетних коштів та нестабільної економіко-політичної ситуації негативно впливає не тільки на економіку країни, а й на всі сфери народного господарства. Спроможність країни своєчасно та у

повному обсязі погашати державний борг є одним із основних показників її фінансової стабільності, що надає державі статусу надійного позичальника, підвищує її діловий імідж та інвестиційну привабливість.

Теоретичні основи державного боргу та питання стосовно його управління висвітлюються в працях ук-

раїнських та зарубіжних вчених, таких як: О. Василік, А. Гальчинський, Ю. Юрій, В. Корнєєв, О. Плотніков, І. Луїна, В. Суторміна, В. Степаненко, Т. Вахненко, О. Воронич, Б. Данилишин, А. Мних, А. Шаповалов та інші. Вирішення проблеми ефективного управління державним боргом актуалізує дослідження стану та динаміки державного боргу у контексті досягнення стабілізації економічних процесів, зокрема, інтеграції України у світовий економічний простір.

МЕТА РОБОТИ є аналіз стану та динаміки державного боргу України у контексті вирішення проблем його обслуговування.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, а саме: аналізу і синтезу, наукової абстракції, індукції та дедукції, узагальнення і формалізації, системний аналіз, статистичні методи, зокрема, графоаналітичний.

РЕЗУЛЬТАТИ

Провідною тенденцією в Україні є прискорене збільшення загального розміру державного боргу, що

свідчить про нестабільність та кризові явища в економіці країни. Крім того, лише протягом 2018 р. загальний розмір державного боргу України збільшився у гривневому еквіваленті на 26,94 млрд. грн. та у доларовому еквіваленті – на 2,02 млрд. дол. США [1], що не є позитивною тенденцією в умовах політичних та економічних змін.

У цей час гарантований державою борг має стабільний розмір, що пов'язано із наявністю стійких економічних зв'язків між вітчизняними суб'єктами господарювання та їх іноземними партнерами. Незначне зменшення темпів приросту розмірів державного та гарантованого державою боргу протягом 2017–2018 рр. характеризує початок зміни боргової політики країни та її спроможність розраховуватися за боргами.

Отже, у структурі державного боргу України, починаючи з 2014 р., відбулися суттєві зміни – зовнішній державний борг перевищує внутрішній, що свідчить про активність зовнішніх запозичень. Але його розмір поступово стабілізується протягом 2017–2018 рр., що є позитивною тенденцією.

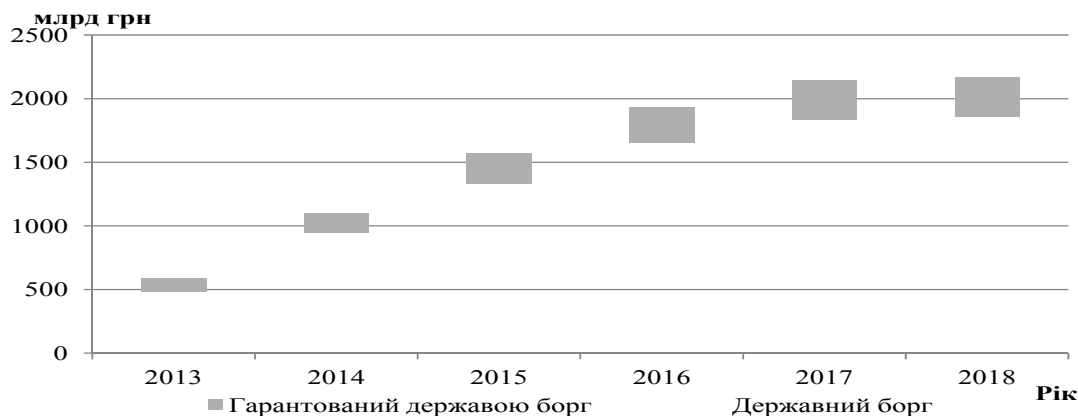

Рис. 1. Динаміка державного та гарантованого державою боргу України за період 2013–2018 рр. [побудовано автором на основі [1]]

У структурі внутрішнього державного боргу близько 99 % – заборгованість за випущеними цінними паперами на внутрішньому ринку, що поступово збільшується, а частка заборгованості перед банківськими та іншими фінансовими установами є незначною та поступово зменшується.

Така ж ситуація стосується й структури зовнішнього державного боргу. Найбільшу питому вагу займає заборгованість за випущеними цінними паперами на зовнішньому ринку – до 60 % у середньому, заборгованість за позиками від міжнародних фінансових організацій від 30 до 40 %. Водночас основними кредиторами є Міжнародний банк реконструкції та розвитку з часткою фінансування з 11 % у 2013 р. до 12 % у 2018 р., Міжнародний Валютний Фонд з 12 % до 9 % відповідно. Розмір заборгованості за позиками, одержаними від іноземних держав є незначним.

Стосовно гарантованого державою внутрішнього боргу, то заборгованість за випущеними цінними паперами на внутрішньому ринку займає найбільшу питому вагу та зазнає суттєвого зменшення з 21,14 млрд. грн. у 2013 р. до 6 млрд. грн. у 2018 р. вна-

слідок ліквідації заборгованості за облігаціями НАК «Нафтогаз України» протягом 2017–2018 рр. Основним кредитором у заборгованості перед банківськими та іншими фінансовими установами є заборгованість перед ВАТ «Державний ощадний банк України», яка є відносно стабільною, але на тлі скорочення інших боргів збільшує свою часту у загальному обсязі заборгованості з 14 % у 2013 р. до 32 % у 2018 р.

У структурі гарантованого державою зовнішнього боргу має тенденцію до зменшення заборгованість за позиками від іноземних комерційних банків, фінансових установ, зокрема, перед Експортно-імпортним банком Китаю з 16 % у 2013 р. до 13 % у 2018 р. Проте прискорено збільшується заборгованість за позиками, одержаними від міжнародних фінансових організацій, зокрема, перед МВФ з 17 % у 2013 р. до 72 % у 2018 р.

У загальній сумі державного боргу найбільшу питому вагу займає заборгованість за фіксованою ставкою та у доларах США. У валютній структурі зовнішнього боргу України найбільшу питому вагу займає заборгованість у доларах США та ЄВРО.

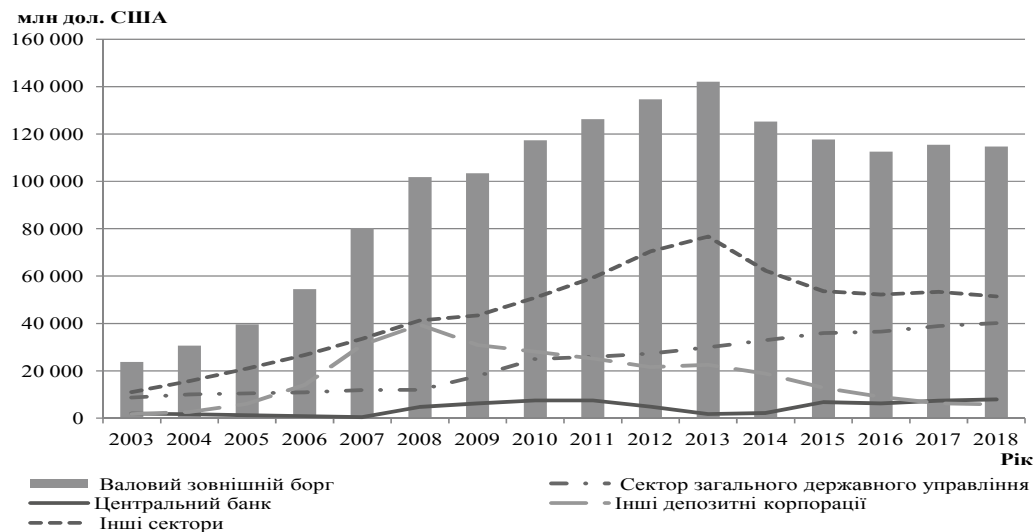

Рис.2. Динаміка та структура зовнішнього боргу України (за методологією МВФ), млн.дол. США

[побудовано автором на основі [2]]

Динаміка та структура зовнішнього боргу України (за методологією МВФ) (рис. 2) також відображає загальну тенденцію різкого скорочення загальної суми державного боргу протягом 2013-2016 рр., та його збільшення протягом 2016-2017 рр. Найвпливовішим чинником за цих умов є заборгованість за довгостроковими цінними паперами та кредитами. Становище міжфірмового боргу (прямих інвестицій) є стійким, що підтверджує наявність суттєвого обсягу заборгованості, але відсутність погіршення ситуації. У цей час прострочена заборгованість за негарантованими кредитами реального сектору зростає прискореними темпами. Так, протягом 2003-2018 р. вона зросла більш ніж у 66 разів, що свідчить про погіршення інвестиційного клімату в Україні, зниження ділової активності та інвестиційної привабливості. Згідно із світовими стандартами критичним вважається державний борг, що перевищує 60 % до ВВП. Крім того, відповідно до Бюджетного кодексу України [3] загальний обсяг державного боргу та гарантованого державою боргу на кінець бюджетного періоду не може перевищувати 60 % річного номінального обсягу валового внутрішнього продукту України. Цієї критичної межі Україна досягла лише у 1999 р., коли державний та гарантований державою борг становив 61% ВВП, більше того, цей показник перевищував нормативне значення протягом й 2014-2018 р., що свідчить про кризові явища в економіці країни. Найменше значення державного та гарантованого державою боргу зафіксовано у 2007 р. – 2,3 % ВВП, але низький рівень не був результатом скорочення державного боргу попередніх років, а став наслідком позитивних змін кон'юнктури ринку. Потенційна емісія облігацій зовнішньої державної позики зменшить ризики рефінансування, оскільки частину доходів планується використати для викупу цінних паперів загальною сумою 1,6 млрд дол., термін погашення яких припадає на 2019-2020 рр. [4].

ВИСНОВКИ

Таким чином, державний та гарантований державою борг України в гривневому еквіваленті зростає з року в рік, збільшився у 106 разів у 2018 р. в порівнянні з 1996 р., а основні періоди прискореного зростання державного боргу припадають на періоди економічних то фінансових криз 2008-2010 рр. та 2014-2018 рр. У 1999 р. та протягом 2014-2018 рр. державний та гарантований державою борг перевищив критичну межу у 60 %, що свідчить про кризові явища у економіці. Слід зазначити, що відношення державного боргу до ВВП є максимальним у періоди економічних криз і скорочується у період економічного піднесення.

Список використаних джерел

1. Державний борг України. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>
2. Зовнішній борг. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=65613&cat_id=44446
3. Бюджетний кодекс України: Кодекс від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
4. Interfax Ukraine. Ukraine news agency. Further cooperation with IMF more important for Ukraine than return to debt. URL: <http://en.interfax.com.ua/news/economic/450473.html>

References

1. The national debt of Ukraine. Ministry of Finance of Ukraine. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/> (date of appeal: 27.10.2019). (in Ukrainian)
2. External debt. National Bank of Ukraine : website. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=65613&cat_id=44446 (date of appeal: 27.10.2019). (in Ukrainian)
3. Budget Code of Ukraine: Code 08.07.2010 № 2456-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (in Ukrainian)
4. Interfax Ukraine. Ukraine news agency. Further cooperation with IMF more important for Ukraine than return to debt. URL: <http://en.interfax.com.ua/news/economic/450473.html>